

Nr 130.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1948/49 till folk- och småskoleseminarierna jämte i ämnet väckta motioner.

(2:a avd.)

Sedan Kungl. Maj:t i propositionen nr 1 under åttonde huvudtiteln, punkten 184, föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, beräkna vissa anslag för budgetåret 1948/49 till folk- och småskoleseminarierna, har Kungl. Maj:t i propositionen nr 155, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 5 mars 1948, framlagt de förslag, vilka närmare framgå av den följande redogörelsen.

I samband härmed har utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ramberg m. fl.* (I: 288) och den andra inom andra kammaren av herr *Larsson i Karlstad m. fl.* (II: 452), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta att ett provisoriskt småskoleseminarium inrättas i Karlstad från och med höstterminen 1948, samt att de i propositionen nr 155 beräknade anslagen till småskoleseminarierna uppräknas med för ändamålet erforderliga belopp.

Beträffande innehållet i ifrågavarande motioner hänvisas, i den mån det samma ej framgår av den följande redogörelsen, till motionen II: 452.

I. Organisationsfrågor.

Folkskoleseminarierna.

Av efterföljande sammanställning framgår i vad mån det examinationsbehov, som av *skolöverstyrelsen* kunnat förutses, kan tillgodoses inom ramen för den av 1947 års riksdag beslutade seminarieorganisationen.

Överstyrelsen har lagt fram två alternativa förslag till nedbringande av den väntade lärarbristen. Det ena förslaget, alternativ I, bygger på förutsättningen, att folk- och småskolläraernas verksamhetsområden icke förändras och att undervisningen av tredje klassen alltså liksom

L ä s å r	Examinations- behov	Examinations- kapacitet	Överskott (+) respektive brist (-) per år	S u m m a överskott eller brist
1947/48	—	—	—	— 550
48/49	1 316	820	— 496	— 1 046
49/50	892	1 050	+ 158	— 888
50/51	938	1 220	+ 282	— 606
51/52	1 139	1 500	+ 361	— 245
52/53	1 332	1 500	+ 168	— 77
53/54	1 913	1 500	— 413	— 490
54/55	1 937	1 500	— 437	— 927
55/56	1 784	1 500	— 284	— 1 211
56/57	1 174	1 500	+ 326	— 885
57/58	758	1 500	+ 742	— 143
58/59	353	examinationen kan minskas		

hittills bestrides huvudsakligen av folkskollärare. Det andra förslaget åter, alternativ II, utgår ifrån, att småskollärarinnorna skola övertaga undervisningen i klass 3 av A-form.

Alternativ I (folk- och småskolläraernas verksamhetsområden oförändrade). Förslaget innebär *dels* intagning av ytterligare två klassavdelningar å studentlinje under vardera av åren 1948 och 1949, *dels ock* intagning å 4-årig linje av ytterligare 100 elever år 1948 och 300 elever årligen under tiden 1949/51. Det beräknade resultatet av dessa åtgärder framgår av följande sammanställning.

L ä s å r	Examinations- behov	Examinations- kapacitet	Överskott (+) respektive brist (-) per år	S u m m a överskott eller brist
1947/48	—	—	—	— 550
48/49	1 316	820	— 496	— 1 046
49/50	892	1 050	+ 158	— 888
50/51	938	1 280	+ 342	— 546
51/52	1 139	1 560	+ 421	— 125
52/53	1 332	1 600	+ 268	+ 143
53/54	1 913	1 800	— 113	+ 30
54/55	1 937	1 800	— 137	— 107
55/56	1 784	1 800	+ 16	— 91
56/57	1 174	} minskning av examinationen		
57/58	758			
58/59	353			

Överstyrelsen anser, att den ifrågasatta ökade intagningen av elever år 1948 möjligen skulle kunna — ehuru med stor svårighet — äga rum vid då redan befintliga seminarier. För intagningen under åren 1949/51 skulle däremot minst fyra nya provisoriska seminarier behöva upprättas.

Alternativ II (småskollärarinnorna övertaga undervisningen i klass 3 av A-form). Överstyrelsen framhåller, att överstyrelsen ansett sig böra räkna med detta alternativ med hänsyn till att vissa överväganden i angiven riktning pågått inom 1940 års skolutredning och 1946 års skolkommission.

Enligt av överstyrelsen från folkskolinspektörerna infordrade uppgifter finnas för närvarande drygt 1 700 läraravdelningar i klass 3 av A-form, hjälp- och specialklasser inräknade. Överstyrelsen framhåller emellertid, att man bör räkna med ett större antal läraravdelningar i tredje klassen, därest småskollärarinnor skola undervisa i denna klass, än om klassen skall undervisas av folkskollärare. Den härav föranledda ökningen av antalet läraravdelningar kunde beräknas till cirka 25 procent. Mot nuvarande omkring 1 700 läraravdelningar av tredje klassen skulle alltså svara ungefär 2 100 avdelningar, undervisade av småskollärarinnor. För läsåret 1953/54 har motsvarande siffra av överstyrelsen preliminärt beräknats till cirka 3 250 och för läsåret 1960/61 till omkring 3 000.

Överstyrelsen har av olika skäl ansett lämpligt att förlägga det eventuella ombytet av lärarkrafter i tredje klassen till 1953 och tiden närmast därefter.

Om ifrågavarande ombyte förlades till åren 1953—1960 skulle för ändamålet erfordras ytterligare omkring 375 småskollärarinnor per år, varvid emellertid i gengäld omkring 300 folkskollärare årligen skulle frigöras och examinationsbehovet vid folkskoleseminarierna sålunda under vart och ett av åren 1953—1960 minskas med detta antal. Examinationskapaciteten under åren 1952/55 skulle då, framhåller överstyrelsen, behöva ökas med endast ett 60-tal lärare. Överstyrelsens förslag i fråga om elevintagningen innebär därför vid detta alternativ en intagning av ytterligare två klassavdelningar på 4-årig linje årligen under tiden 1948—51 och — i likhet med alternativ I — av ytterligare två studentklasser under vardera av åren 1948 och 1949.

Av följande tabell framgår, i vad mån examinationen under sådana förhållanden skulle komma att motsvara efterfrågan.

De ytterligare klassavdelningar, som enligt detta alternativ skulle intagas, torde enligt överstyrelsens uppfattning kunna placeras vid de nuvarande seminarier. Något nytt seminarium skulle alltså vid detta alternativ ej behöva inrättas.

L ä s å r	Examinations- behov	Examinations- kapacitet	Överskott (+) respektive brist (—) per år	S u m m a överskott eller brist
1947/48	—	—	—	— 550
48/49	1 316	820	— 496	— 1 046
49/50	892	1 050	+ 158	— 888
50/51	938	1 280	+ 342	— 546
51/52	1 139	1 560	+ 421	— 125
52/53	1 332	1 560	+ 228	+ 103
53/54	1 613	1 560	— 53	+ 50
54/55	1 637	1 560	— 77	— 27
55/56	1 484	1 560	+ 76	+ 49
56/57	874	} examinationen minskas		
57/58	458			
58/59	53			
59/60	80			

Småskoleseminarierna.

Av följande tabell framgår, i vad mån den nuvarande examinationskapaciteten vid småskoleseminarierna förslår för att täcka det behov av nya lärarinnor, som enligt överstyrelsens beräkningar föreligger under ett tiotal år framåt.

L ä s å r	Examinations- behov	Examinations- kapacitet	Överskott (+) respektive brist (—) per år	S u m m a överskott eller brist
1947/48	—	—	—	+ 350
48/49	577	760	+ 183	+ 533
49/50	948	760	— 188	+ 345
50/51	1 227	760	— 467	— 122
51/52	1 095	760	— 335	— 457
52/53	923	760	— 163	— 620
53/54	350	760	+ 410	— 210
54/55	356	} examinationen minskas		
55/56	358			
56/57	353			
57/58	329			
58/59	320			

Överstyrelsen framhåller, att det överskott på småskolläraryrinnor, som i tabellen redovisats för läsåren 1948/50, mer än väl erfordrades för tillfällig vikarietjänstgöring i folkskolan med anledning av den stora folk-skolläraryrbristen. För mötande av den väntade bristen å småskolläraryrinnor under läsåren 1950/53 räknar överstyrelsen med en erforderlig utexamination av cirka 225 småskolläraryrinnor årligen utöver vad den nuvarande organisationen förmår. Detta skulle betyda, att man redan 1948 borde öka elevintagningen med omkring 8 klassavdelningar. Emellertid har överstyrelsen räknat med att lärarbehovet skulle kunna något minskas genom indragning i viss utsträckning av småskoleavdelningar, nämligen en stor del av de avdelningar, där barnantalet mera varaktigt kommer att uppgå endast till omkring 6.

Överstyrelsen har ansett sig kunna approximativt räkna med en indragning av sammanlagt cirka 250 läraravdelningar under treårsperioden 1949/52, varigenom lärarbehovet i småskolan skulle minskas med omkring 80 under vart och ett av dessa år. Därigenom skulle den eljest erforderliga utvidgningen av seminarierna kunna åtskilligt inskränkas. Överstyrelsen framhåller, att vissa svårigheter kunna möta att indraga småskoleavdelningar i nyss beräknad utsträckning. Överstyrelsen anser sig därför böra räkna med att elevintagningen under vart och ett av läsåren 1948/51 ökas med ungefär 150 elever, motsvarande 6 klassavdelningar. Av efterföljande sammanställning framgår, hur ett genomförande av dessa förslag skulle återverka på lärartillgången.

L ä s å r	Examinationsbehov	Examinationskapacitet	Överskott (+) respektive brist (—) per år	S u m m a överskott eller brist
1947/48	—	—	—	+ 350
48/49	577	760	+ 183	+ 533
49/50	868	760	— 108	+ 425
50/51	1 147	910	— 237	+ 188
51/52	1 015	910	— 105	+ 83
52/53	923	910	— 13	+ 70
53/54	350	} examinationen minskas		
54/55	356			

Såsom av den föregående redogörelsen framgått, har överstyrelsen ifråga om folkskolläraryrbehovet räknat med en minskning av detta behov med 300 folkskollärare under vart och ett av åren 1953/60, under förutsättning att småskolläraryrinnor övertaga undervisningen i klass 3 av A-form (alternativ II). Den däremot svarande ökningen av småskolläraryrbehovet har beräknats till omkring 375 småskolläraryrinnor. De båda senast framlagda

tabellerna utvisa, att examinationsbehovet från och med läsåret 1953/54 en tid framåt kan beräknas omfatta endast omkring 350 lärarinnor per år. Om härtill lägges nyssnämnda antal av 375 lärarinnor skulle behovet under mitten av 1950-talet stiga till omkring 725. Överstyrelsen framhåller, att någon svårighet att med nuvarande seminarieorganisation utexaminera detta antal icke föreligger.

Elevtagningen 1948. Av de ytterligare 6 klassavdelningar, som enligt överstyrelsens förslag skulle anordnas vid småskoleseminarierna redan hösten 1948, beräknas tre avdelningar kunna mottagas vid de nuvarande seminarierna. Härvid har överstyrelsen i första hand tänkt på seminarierna i Landskrona, Strängnäs och Haparanda. För de återstående tre avdelningarna räknar överstyrelsen med upprättandet av dels en småskoleseminarielinje vid det provisoriska folkskoleseminariet i Göteborg (en avdelning), dels ock ett nytt provisoriskt seminarium i Karlstad (två avdelningar). Beträffande härmed sammanhängande lokalfrågor m. m. har överstyrelsen anfört följande.

Göteborgs allmänna folkskolestyrelse har erbjudit sig att tillhandahålla två klassrum, naturkunnighetsrum, teckningssal och en lärosal för musik eller kvinnlig slöjd samt eventuellt frukostrum i den s. k. Viktoriaskolan, i vilken redan det kvinnliga folkskoleseminariet förhyr lokaler. Naturkunnighetsrummet skulle kunna utnyttjas jämväl av detta sistnämnda seminarium, som är i stort behov av en sådan specialsals. För de lokaler, som staden sålunda erbjuder, betingar sig staden en hyra av 5 000 kronor utöver den hyra, som för närvarande erlagges av folkskoleseminariet.

I ifrågavarande lokaler kan ett enkelt småskoleseminarium inrymmas, under förutsättning att det kan dela rektorexpeditionen, gymnastiksalen och vissa andra utrymmen med folkskoleseminariet. Det är under sådana förhållanden lämpligast, att de båda seminarierna ställas under gemensam ledning och att småskoleseminariet får betraktas som en särskild linje inom folkskoleseminariet. En liknande anordning praktiserades under läsåren 1944/45 och 1945/46, då småskoleseminarielinjer provisoriskt voro förlagda till vissa folkskoleseminarier.

Enligt meddelande från drätselkammaren i Karlstad är staden villig att hyresfritt upplåta lokaler i Yrkesskolan, Tjäderskolan och Tingvallaskolan, tillräckliga för inrättande av ett dubbelt småskoleseminarium av provisorisk karaktär.

Skolöverstyrelsen anser, att erbjudandena från Göteborg och Karlstad äro fullt godtagbara. Som framgår av det föregående, torde anordningarna bliva av rätt kortvarig natur.

De seminarier, som 1948 skola mottaga ytterligare en avdelning av första klassen, synas i första hand böra vara seminarierna i Landskrona, Strängnäs och Haparanda. Utbildningen av den extra klass, som skulle mottagas vid sistnämnda seminarium, bör vara tvåårig. Där skulle alltså komma att finnas både tvåårig och treårig linje under läsåret 1948/49. Huruvida de nämnda tre seminarierna skola kunna mottaga en extra klassavdelning även år 1949 eller om en alternering med andra seminarier bör ske, kan ännu icke avgöras.

Liksom förut räknas med högst 28 elever per klassavdelning. I åtskil-

liga fall kan detta antal icke hållas, på grund av att lokalerna icke äro tillräckligt stora. Förhyrning av vissa lokaler torde bli nödvändig i Landskrona och Strängnäs.

Departementschefen.

Departementschefen har för egen del anfört i huvudsak följande.

Jag har i huvudsak icke funnit anledning till erinran emot överstyrelsens beräkningar i och för sig rörande det examinationsbehov, som kan förutses under den närmaste tioårsperioden, och de åtgärder, som kunna ifrågakomma för att möta detta. Jag vill emellertid framhålla, att överstyrelsen bygger dessa beräkningar på vissa bestämda förutsättningar i fråga om folk- och småskolläraernas kompetensområden. Det bör erinras att detta utgör ett av de grundläggande spörsmålen i det stora problemkomplexet om skolväsendets framtida organisation, som nu är under behandling inom 1946 års skolkommission. Kommissionen torde inom en nära framtid komma att avlämna sitt principbetänkande, varför utsikter synas föreligga för att redan 1949 års riksdag kan få taga ställning till de däri avgivna förslagen. I avvaktan härpå synes det klokt att icke vidtaga några åtgärder, vilka skulle kunna innebära ett föregripande av statsmakternas ställningstagande. Vad jag nu kommer att ifrågasätta med avseende å lärarutbildningens organisation innebär därför närmast ett av dagens läge föranlett provisorium intill dess förutsättningar föreligga för ett mer definitivt ställningstagande till den framtida seminarieorganisationens gestaltning.

Överstyrelsen har, för att minska behovet av småskolläraryrinnor, ansett sig böra räkna med indragning i viss utsträckning av mindre väl besökta klassavdelningar i småskolan, nämligen i flertalet fall där barnantalet i en avdelning mer varaktigt uppgår till högst 6. Skäl kunna otvivelaktigt anföras för en sådan åtgärd, särskilt i en tid av akut lärarbrist. Man får emellertid icke förbise de olägenheter, som i många fall kunna vållas genom en indragning av klassavdelningar med även mycket ringa barnantal. Det är därför angeläget, att en noggrann avvägning av de intressen, som i varje särskilt fall kunna göra sig gällande, kommer till stånd vid prövningen av dessa ärenden.

Av vad jag i det föregående anfört torde framgå, att jag nu icke är beredd att taga ställning till överstyrelsens förslag i dess helhet rörande seminarieorganisationens utformning för de närmaste 10 å 12 åren. Jag hoppas att nästa år förhållandena skola möjliggöra en bättre överblick i fråga om de krav, som böra ställas på lärarutbildningen. Jag begränsar mig därför nu till att behandla frågan om elevintagningen vid seminarierna nästa läsår. Denna torde böra göras så omfattande som den nuvarande organisationen tillåter. Frågan om en utvidgning av denna genom inrättande av nya seminarier torde däremot i nuvarande läge böra anstå. Jag tillstyrker därför överstyrelsens förslag, att vid folkskoleseminarierna intagas ytterligare fyra klassavdelningar, varav två på studentlinjen och två på den 4-åriga linjen. Hela elevintagningen innevarande år vid folkskoleseminarierna skulle alltså komma att omfatta 26 klassavdelningar på studentlinjen och 27 klassavdelningar på den 4-åriga linjen, varvid jag i likhet med överstyrelsen utgått ifrån, att de av fjolårets riksdag i princip beslutade nya seminarierna i Härnösand och Linköping skola kunna träda i verksamhet detta år. Med ett högsta antal elever i varje klassavdelning av 32 skulle alltså sammanlagt kunna intagas högst 1 696 elever. Den när-

mare fördelningen av intagningen på olika seminarier, däri inbegripen även uppdelningen mellan manliga och kvinnliga elever, torde böra ytterligare övervägas, varefter det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att efter förslag av överstyrelsen besluta härom.

Beträffande småskoleseminarierna förordar jag, att i enlighet med överstyrelsens förslag ytterligare tre avdelningar intagas vid de nuvarande seminarier och en avdelning vid det provisoriska folkskoleseminariet för flickor i Göteborg. Däremot kan jag, som nämnts, icke tillstyrka, att ett nytt seminarium inrättas i Karlstad. Den minskning av elevintagningen, som därigenom uppstår, är givetvis beklaglig. Det torde emellertid icke vara alldeles uteslutet, att denna skulle kunna kompenseras genom att ytterligare en eller ett par avdelningar intagas vid de redan befintliga små- eller folkskoleseminarierna. Skolöverstyrelsen torde böra undersöka, om detta låter sig göra, varefter det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att besluta om den ytterligare intagning utöver vad jag nyss förordat, som må finnas möjlig.

Jag räknar sålunda med att hösten 1948 skola vid småskoleseminarierna intagas en avdelning å 3-årig linje samt minst 31 avdelningar å 2-årig linje. Då jag främst på grund av lokalförhållandena icke anser mig kunna ifrågasätta någon ytterligare höjning av maximiantalet elever i klassavdelningarna vid småskoleseminarierna, för närvarande 28, skulle alltså intagningen komma att omfatta minst omkring 890 elever. Liksom i fråga om folkskoleseminarierna torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att efter förslag av överstyrelsen besluta angående den definitiva fördelningen av avdelningarna på de olika seminarier.

Vad överstyrelsen anfört rörande den närmare förläggningen och organisationen av småskoleseminarielinjen i Göteborg har icke givit mig anledning till erinran.

Såsom förut framhållits föreligger för närvarande en betydande brist på folkskollärare, vilken under nästa läsår beräknas bli ytterligare skärpt. Å andra sidan föreligger ett visst överskott på småskollärarinnor. Under sådana förhållanden måste det anses naturligt, att man tillgodogör sig de tillgängliga lärarkrafterna på för skolan lämpligaste sätt. Jag vill erinra, hurusom samma problem möter även vid det högre skolväsendet. Sålunda har det vid brist på kompetenta lärare i realskolan ansetts ligga nära till hands att utnyttja folkskollärare för nämnda skolstadium. De icke kompetenta lärarna torde därvid i första hand fått sin undervisning förlagd till de med folkskolan parallella klasserna, eller i varje fall till de lägre klasserna. På samma sätt synes det naturligt att vid brist på folkskollärare i viss utsträckning taga i anspråk småskollärarinnor för undervisning även på folkskolestadiet. Med hänsyn till att ett dylikt utnyttjande av småskollärarinneöverskottet kan beräknas få en betydande omfattning under de närmaste åren, synes det önskvärt att vissa riktlinjer härför uppdragas. Denna fråga torde böra bli föremål för ytterligare överväganden. Jag vill emellertid, i anslutning till vad jag nyss anfört rörande realskolan, redan nu framhålla, att småskollärarinnor som regel böra hänvisas till undervisning endast i klass 3 av A-form samt klasserna 3 och 4 av B 1-form. Det kan därvid finnas lämpligt, att vid nyanställning av icke-ordinarie lärare för minst en termin med tjänstgöringen förlagd till nyssnämnda läraravdelningar småskollärarinnor komma till användning. Jag förutsätter, att tjänstledighet i allmänhet kommer att beviljas ordinarie småskollärarinna, som önskar tjänstgöra vid folkskola. Under denna sin tjänstgöring bör hon erhålla anställning som extra folkskollä-

rare. Däremot synes av naturliga skäl ej önskvärt, att dylika ej kompetenta lärare utnyttjas exempelvis i den svårskötta B 2-formen, där läraren samtidigt har att undervisa fem klasser, eller i högre avdelningen av B 1-formen, omfattande klasserna 5—7. Några egentliga organisatoriska åtgärder torde knappast erfordras med hänsyn till att det här gäller en anordning av provisorisk natur. Jag ifrågasätter sålunda icke någon ändring i fråga om klassavdelningarnas storlek; dock synes hinder icke böra möta för småskollärarinnorna att följa den klass, hon undervisar i småskolan, upp i klass 3 i de fall, där avdelningen ändock skulle bibehålla sin sammansättning, vilket ofta torde vara fallet i A-skolor utan parallellavdelningar.

I detta sammanhang vill jag, i anledning av vad Sveriges småskollärringeförbund i sin i det föregående omnämnda skrivelse anfört, framhålla angelägenheten av att alla möjligheter tillvaratagas för att åt de i folkskolan tjänstgörande småskollärrinnorna bereda så gynnsamma tjänstgöringsförhållanden som möjligt.

Därest enligt riksdagens uppfattning åtgärder böra för nästa läsår företagas i av mig nu angiven riktning, har jag för avsikt att anmoda skolöverstyrelsen att inkomma med förslag till härav föranledda bestämmelser. Givetvis komma därvid även vederbörande lärarorganisationer att beredas tillfälle att yttra sig.

Motionerna I: 288 och II: 452.

Till stöd för det i motionerna I: 288 och II: 452 framställda yrkandet om inrättande av ett provisoriskt småskoleseminarium i Karlstad har anförts bland annat följande.

Departementschefen grundar sitt avstyrkande på att man icke bör föregripa statsmakternas ställningstagande till skolkommissionens förslag. Det är därför naturligt, att han icke förelagt riksdagen något förslag om inrättande av nya folkskoleseminarier, enär denna fråga intimt sammanhänger med frågan om en eventuell förändring av folk- och småskolläraernas kompetensområden. Vad däremot småskoleseminarierna beträffar, har deras organisation icke något samband med denna fråga. Vad skolöverstyrelsen föreslagit i fråga om småskoleseminariernas organisation tager endast sikte på att i möjligaste mån täcka det stora behov av småskollärrinnor, som kommer att uppstå under de första åren av 1950-talet, då de största årskullarna av barn befinna sig i småskoleåldern. Som synes av tabellen å s. 10 i propositionen beräknas examinationsbehovet vid småskoleseminarierna åren 1950, 1951 och 1952 uppgå till respektive 1 147, 1 015 och 923, under det att den nuvarande organisationens examinationskapacitet är omkring 760. Skolöverstyrelsen har inte tänkt sig, att småskollärrinnorna skulle övertaga undervisningen i klass 3 — om detta över huvud taget skall ske — förrän från och med läsåret 1953/54, då examinationsbehovet vid småskoleseminarierna är statt på nedgång. Skulle småskollärrinnornas verksamhetsområde utvidgas redan under de närmaste åren, skulle det säkerligen icke räcka med ett nytt seminarium endast i Karlstad.

Om nämnda seminarium icke nu inrättas, skulle examinationen under åren 1950/52 understiga den behövliga examinationskapaciteten med $(3 \times 56 = 168)$ omkring 165, vilket synes ganska betänkligt. Om förslaget om inrättande av det nya seminariet nu icke bifalles, innebär detta därför sannolikt, att riksdagen kommer att se sig nödsakad att till ett kommande år vidtaga mera omfattande åtgärder för organisationens utvidgning än den

nu föreslagna. Att vinna ersättning genom att i de nuvarande seminarierna intaga ett ytterligare antal klassavdelningar synes nämligen icke möjligt, då seminarierna redan nu synas vara utnyttjade till det yttersta.

Härtill kommer en mera lokal fråga, som visserligen i det stora sammanhanget är av mindre betydelse, men som dock är viktig för den landsända, som beröres därav. Värmland har tidigare under ej mindre än 60 år haft ett eget småskoleseminarium (med förläggning först i Karlstad och därefter i Kristinehamn), som under denna tid utbildade nära 1 300 lärarinnor. Under de senaste femton åren ha flickor från bygden, som velat utbilda sig för yrket, däremot måst anlita seminarier på annat håll, de närmaste belägna i Falun och Skara. Det är givetvis av stor betydelse för bygden att åter — även om tiden blir relativt kort — erhålla utbildningsmöjligheter för kvinnlig ungdom med håg för lärarkallet. Säkerligen skulle därigenom många ungdomar utbilda sig för yrket, vilka för närvarande ej anse sig ha råd eller möjlighet därtill. I den tid av utomordentligt stort rekryteringsbehov för lärarbanan, vari vi nu befinna oss, är detta icke blott ett bygde- utan därjämte ett riksintresse.

Utskottet.

Utskottet delar departementschefens uppfattning, att — med hänsyn till att riksdagen måhända redan nästa år blir i tillfälle att taga ställning till skolkommissionens principbetänkande rörande skolväsendets framtida organisation, i vilket sammanhang givetvis även frågan om folk- och småskollärarnas kompetensområden måste övervägas — några åtgärder nu icke lämpligen böra vidtagas beträffande lärarutbildningens organisation, vilka skulle kunna innebära ett föregripande av statsmakternas ställningstagande i ämnet. Utskottet är därför icke heller för sin del berett att nu taga ställning till skolöverstyrelsens förslag i dess helhet rörande seminarieorganisationens utformning för de närmaste 10 à 12 åren utan anser sig i likhet med departementschefen böra begränsa sig till att pröva frågan om elevintagningen vid seminarierna nästa läsår. Utskottet biträder departementschefens förslag härutinnan, innebärande att vid folkskoleseminarierna komma att intagas 26 klassavdelningar på studentlinjen och 27 klassavdelningar på den 4-åriga linjen samt vid småskoleseminarierna en avdelning på 3-årig linje och minst 31 avdelningar på 2-årig linje. Ifrågavarande intagning förutsattes kunna ske inom ramen för den nuvarande seminarieorganisationen.

Däremot har departementschefen ansett, att med utvidgning av organisationen genom inrättande av nya seminarier bör i nuvarande läge anstå. I enlighet härmed har departementschefen icke ansett sig böra tillstyrka överstyrelsens förslag om inrättande av ett provisoriskt småskoleseminarium i Karlstad. I motionerna I: 288 och II: 452 har yrkats, att beslut måtte fattas om inrättande av ifrågavarande seminarium från och med hösten 1948.

Utskottet delar departementschefens principiella ståndpunkt till frågan om en utvidgning av seminarieorganisationen med ytterligare seminarier. Även om enligt utskottets mening vissa skäl i och för sig kunna tala för ett omedelbart upprättande av ett småskoleseminarium i Karlstad, har där-

för utskottet med hänsyn till vad nyss anförts icke ansett sig böra för närvarande intaga en annan ställning till detta spörsmål än departementschefen. Utskottet avstyrker alltså bifall till motionerna I: 288 och II: 452 och kommer i det följande under anslagen till småskoleseminarierna att göra hemställan i enlighet härmed.

Vad departementschefen anfört rörande indragning i viss utsträckning av mindre väl besökta klassavdelningar i småskolan har icke givit anledning till särskilt uttalande från utskottets sida.

Såsom av den lämnade redogörelsen framgår föreligger för närvarande å ena sidan en betydande brist på folkskollärare och å andra sidan ett visst överskott på småskollärarinnor. Med hänsyn till angivna förhållanden har utskottet i likhet med departementschefen funnit det naturligt att tills vidare i viss utsträckning taga i anspråk småskollärarinnor för undervisning även på folkskolestadiet. Departementschefen har framhållit, att småskollärarinnorna som regel borde hänvisas till undervisning endast i klass 3 av A-form samt klasserna 3 och 4 av B 1-form. Det kunde därvid befinnas lämpligt, uttalar departementschefen vidare, att vid nyanställning av icke-ordinarie lärare för minst en termin med tjänstgöringen förlagd till nyssnämnda läraravdelningar småskollärarinna komme till användning. Departementschefen har förutsatt, att tjänstledighet i regel komme att beviljas ordinarie småskollärarinna, som önskade tjänstgöra vid folkskola.

Utskottet, som utgår från att ordinarie småskollärarinna i allmänhet kommer att anlitas för undervisning å folkskolestadiet vid folkskola inom samma skoldistrikt, har för sin del icke funnit anledning till erinran mot att åtgärder i av departementschefen angiven riktning vidtagas för nästa läsår.

II. Anslagsberäkningar.

1:o **Folkskoleseminarierna: Avlöningar.** Kungl. Maj:t har (avdelning II, punkt 1, s. 16—27) föreslagit riksdagen att dels fastställa av departementschefen angiven personalförteckning för folkskoleseminarierna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1948/49, dels godkänna av departementschefen angiven avlöningsstat för folkskoleseminarierna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1948/49, dels ock till Folkskoleseminarierna: Avlöningar för budgetåret 1948/49 anvisa ett förslagsanslag av 7 078 000 kronor.

Kungl. Maj:ts förslag innebär en anslagshöjning med 956 800 kronor, som till huvudsaklig del betingas, förutom av automatiskt verkande förhållanden, av inrättandet av följande av departementschefen föreslagna nya befattningar, nämligen 8 ordinarie och 16 extra ordinarie lektorstjänster, 4 ordinarie och 14 extra ordinarie övningslärartjänster, 4 ordinarie och 33 extra ordinarie övningskollärartjänster samt 4 vaktmästartjänster, var-

jämte bör erinras om att en rektorstjänst i avlöningsgrupp II avsetts för ettvarvt av de provisoriska seminarierna i Härnösand och Linköping, vilka förutsättas träda i verksamhet hösten 1948, ävensom att rektor vid det provisoriska seminariet för kvinnliga elever i Göteborg föreslagits uppflyttad från avlöningsgrupp II till III.

Utskottet tillstyrker bifall till Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag och hemställer alltså,

att riksdagen må

a) fastställa följande personalförteckning för folkskoleseminarierna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1948/49:

Befattning.	Personalförteckning.	Lönegrad.
	<i>Tjänstemän å ordinarie stat:</i>	
14 rektorer, avlöningsgrupp III	Cb 13
5 » , » II	Cb 12
112 lektorer	Ca 30
107 övningsskollärare	Ca 23
10 lärare i trädgårdsskötsel	Ca 21
9 vaktmästare	Ca 11
12 »	Ca 10
10 lärare i teckning	A 21
12 » » musik	A 21
16 » » gymnastik med lek och idrott	A 21
9 » » manlig slöjd	A 18
7 lärarinnor i kvinnlig slöjd	A 18
6 » » hushållsgöromål	A 16
3 » » kvinnlig slöjd vid manligt seminariums övningsskola	A 16

Extra ordinarie tjänstemän i högre lönegrad än Ce 24:

16 lektorer Ce 30;

b) godkänna följande avlöningsstat för folkskoleseminarierna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1948/49:

Avlöningsstat.

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, *förslagsvis* kronor 3 400 000
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t:
 - a. Arvoden åt seminarieläkare m. m., *förslagsvis* kronor 55 000

b. Arvoden åt seminarielbibliotekarier . . .	kronor	29 400	
c. Arvoden åt biträden på rektorsexpeditionerna	»	19 700	
d. Särskilda arvoden vid provårseminarier	»	49 600	
e. Tilläggsarvoden åt lärare vid kurser för utbildande av kyrkomusiker, <i>förslagsvis</i>	»	12 200	
f. Arvoden vid kurser för utbildande av hjälpklasslärare	»	12 100	kronor 178 000
3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i>	»	2 850	000
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	»	650	000
			Summa kronor 7 078 000;

c) till *Folkskoleseminarierna*: *Avlöningar* för budgetåret 1948/49 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 7 078 000 kronor.

2:o) **Folkskoleseminarierna: Omkostnader.** I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (punkt 2, s. 27—29), vilket innebär en anslagshöjning med 135 000 kronor, hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Folkskoleseminarierna: Omkostnader* för budgetåret 1948/49 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 821 000 kronor.

3:o) **Folkskoleseminarierna: Materiel, böcker m. m.** I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (punkt 3, s. 29 och 30), vilket innebär en anslagshöjning med 35 000 kronor, hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Folkskoleseminarierna: Materiel, böcker m. m.* för budgetåret 1948/49 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 240 000 kronor.

4:o) **Folkskoleseminarierna: Utrustning.** I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (punkt 4, s. 30 och 31), vilket innebär oförändrad medelsanvisning, hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Folkskoleseminarierna: Utrustning* för budgetåret 1948/49 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 315 000 kronor.

5:o) **Småskoleseminarierna: Avlöningar.** Kungl. Maj:t har (punkt 5, s. 31—35) föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att, med

tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1948/49, vidtaga den ändring i personalförteckningen för småskoleseminarierna, som föranledes av vad departementschefen anför, dels godkänna av departementschefen angiven avlöningsstat för småskoleseminarierna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1948/49, dels ock till Småskoleseminarierna: Avlöningar för budgetåret 1948/49 anvisa ett förslagsanslag av 2 367 000 kronor.

Kungl. Maj:ts förslag innebär en anslagshöjning med 144 000 kronor, till huvudsaklig del betingad av automatiskt verkande förhållanden.

Utskottet. Med tillstyrkande av bifall till Kungl. Maj:ts förslag och under erinran om den ståndpunkt utskottet i det föregående intagit till det i motionerna I: 288 och II: 452 framställda yrkandet om inrättande av ett småskoleseminarium i Karlstad, hemställer utskottet,

att riksdagen må med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 288 och II: 452 — såvitt här är i fråga —

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1948/49, vidtaga den ändring i personalförteckningen för småskoleseminarierna, som föranledes av vad departementschefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 5 mars 1948 anför;

b) godkänna följande avlöningsstat för småskoleseminarierna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1948/49:

A v l ö n i n g s s t a t.

1.	Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	kronor	1 308 000
2.	Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t:		
	a. Arvoden åt seminarieläkare m. m. <i>förslagsvis</i>	kronor	23 200
	b. Arvoden åt seminariebibliotekarier ... »		11 600
	c. Arvoden åt biträden på rektorsexpeditionerna	»	7 000
	d. Tilläggsarvoden åt lärare i trädgårdsskötsel	»	1 400
	e. Arvode åt ett biträde för matlagningen vid seminariet i Lycksele	»	1 800
		»	45 000

3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i>	kronor	781 000
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	»	233 000
		Summa kronor 2 367 000;

c) till *Småskoleseminarierna*: *Avlöningar* för budgetåret 1948/49 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 2 367 000 kronor.

6:o) **Småskoleseminarierna: Omkostnader.** I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (punkt 6, s. 36—38), vilket innebär en anslagshöjning med 42 000 kronor, och under åberopande av vad utskottet i det föregående anfört hemställer utskottet,

att riksdagen må med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 288 och II: 452 — såvitt här är i fråga — till *Småskoleseminarierna: Omkostnader* för budgetåret 1948/49 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 250 000 kronor.

7:o) **Småskoleseminarierna: Materiel, böcker m. m.** I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (punkt 7, s. 38), vilket innebär en anslagshöjning med 4 000 kronor, och under erinran om vad utskottet i det föregående anfört hemställer utskottet,

att riksdagen må med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 288 och II: 452 — såvitt här är i fråga — till *Småskoleseminarierna: Materiel, böcker m. m.* för budgetåret 1948/49 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 59 000 kronor.

8:o) **Småskoleseminarierna: Utrustning.** I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (punkt 8, s. 38—40), vilket innebär en anslagshöjning med 1 000 kronor, och under erinran om vad utskottet tidigare anfört hemställer utskottet,

att riksdagen må med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 288 och II: 452 — så vitt här är i fråga — till *Småskoleseminarierna: Utrustning* för budgetåret 1948/49 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 400 000 kronor.

Stockholm den 25 maj 1948.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från f ö r s t a kammaren: herrar Johan Bernhard Johansson, Oscar Olsson, Pauli, Larsson, Karl Andersson, Gustaf Karlsson, Mannerskantz, Heiding, fröken Andersson, herr Rosenberg, fröken Osvald och herr Ivar Persson; samt

från a n d r a kammaren: herrar Eriksson i Stockholm, Svensson i Grönvik, Malmborg i Skövde, Falla, Andersson i Malmö, Wallentheim, fru Alvé, herrar Åkerström, Hoppe, Onsjö, Sefve och Thapper.

Reservationer:

- 1) av herr *Malmborg* i Skövde;
 - 2) av herr *Sefve*.
-